

УДК 336.143

В. В. Коровій,
к. е. н., доцент, докторант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-0625-6547

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.16.35

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

V. Koroviy,
PhD in Economics, Assistant professor, Doctoral student at the Department of Finance,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

STATE FINANCIAL REGULATION IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATION

У статті розкрито питання підвищення ефективності державного фінансового регулювання, необхідність визначення теоретико-методологічних засад, напрямів розвитку та трансформації фінансово-економічних відносин, зміст соціальної функції державних фінансів, що полягає в формуванні соціальної безпеки та забезпечення цілісності та стабільності розвитку суспільства, реалізація соціальної функції держави полягає у формуванні і структуруванні державних фінансових ресурсів з метою забезпечення базових параметрів життєдіяльності особи і суспільства. Визначено, що до основних принципів функціонування системи державного фінансового регулювання слід віднести єдність законодавчої та нормативної бази, відкритість та прозорість, розмежування повноважень, цільова орієнтованість, науковий підхід до реалізації намічених цілей, економічність і раціональність, в умовах трансформації економіки вагомими пріоритетами бюджетної політики стали забезпечення збалансованості бюджетної системи, оптимізація видаткової частини бюджету та кількості бюджетних програм, покращання добробуту населення, підвищення дієвості управління державним боргом. Розглянуто питання формування державної фінансової політики, у тому числі в частині регулювання бюджетних доходів та видатків, дефіциту бюджету, державного боргу, валютного курсу відбувається з урахуванням сукупності зовнішніх чинників, що спрямовано посилення інвестиційної привабливості країни для міжнародного капіталу, підвищення конкурентоспроможності національних товарів на світових ринках, розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг, що потребує подальшої розбудови інфраструктури, посилення інституційної спроможності державних фінансових інститутів, підвищення рівня прозорості їх діяльності сприятимуть зростанню функціональної ефективності системи регулювання ринку фінансових послуг. Показано, що трансформаційні перетворення обумовлюють необхідність формування системи державного фінансового регулювання із визначенням індикативних значень очікуваних результатів, що сприятиме забезпеченню збалансованості та узгодженості пріоритетів суспільного розвитку, державна фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення своєчасної адаптації фінансових механізмів до динамічних змін внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, система фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, використання валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб суспільства.

In the article the questions of increase of efficiency of state financial regulation, the need to identify theoretical and methodological foundations, directions of development and transformation financial and economic relations, the maintenance of the social functions of public Finance, which is to foster social security and ensure the integrity and stability of development of society, the implementation of the social function of the state consists in the formation and structuring of public financial resources to ensure basic parameters of activity of the individual and society. It is determined that the main principles of functioning of system of state financial regulation should

include the unity of the legislative and regulatory framework, openness and transparency, separation of powers, target oriented, scientific approach to achieving the objectives, efficiency and rationality in the transformation of the economy significant priorities of budget policy were to ensure a balanced budget system, optimization of the expenditure part of the budget and the number of budget programs that improve the well-being of the population, improve the efficiency of public debt management. The question of forming of the state financial policy is considered, including in terms of regulation of budget revenues and expenditures, budget deficit, public debt, exchange rate taking into account a set of external factors, aimed at enhancing the country's investment attractiveness for international capital, enhancing the competitiveness of national markets, development of the domestic financial services market, which needs further infrastructure development, strengthening the institutional capacity of the state. As well as increasing the transparency of their activities, financial institutions will be able to increase the functional efficiency of the financial services market regulation system. It is shown that transformational transformations necessitate the formation of the system of state financial regulation with the definition of indicative values of expected results, which will contribute to ensuring the balance and coherence of priorities of social development, public financial policy is an effective tool for regulating cyclical fluctuations of the economy, it is important to ensure timely adaptation of mechanisms internal and external economic environment, financial and economic system of these institutions is the result of the development and continuous improvement of relevant relationships in the process of formation, use of gross domestic product to meet the needs of society.

Ключові слова: державні фінанси, державне фінансове регулювання, бюджетна політика, економічні перетворення.

Key words: public finances, state financial regulation, budgetary policy, economic transformation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливим є обґрунтування концептуальних положень координації бюджетно-податкової і монетарної політики з урахуванням економічної циклічності. У формуванні стратегії та відповідних заходів державної фінансової політики вагомим умовою є дотримання сукупності принципів, які визначають базисну модель співвідношення і взаємодії її структурних складових. Вагомим є визначення пріоритетів у сфері фіскальної консолідації та створення сприятливих умов для стійкого зростання економіки. Потребують подальшого розвитку основні засади державного аудиту, підвищення рівня прозорості бюджетного процесу. Впродовж останніх років у країні в цілому сформовано інституційні засади функціонування фінансового ринку, однак вітчизняний фінансовий ринок не відповідає у необхідній мірі міжнародним стандартам, запитам економіки країни, важливим є посилення його відкритості, доступності, упорядкованості та конкурентності. Водночас на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни, важливим є підвищення рівня обґрунтованості перспективних напрямів державної фінансової політики з урахуванням економічних перетворень. Вагомим є узгодження впливу та сфери дії економічних

механізмів та важелів у процесі формування та реалізації бюджетно-податкової та монетарної політики. Особливого значення набувають питання запровадження системи державного стратегічного та середньострокового бюджетного планування. Важливим є здійснення оцінки ефективності вітчизняної системи державного фінансового регулювання на основі критеріїв збалансованості бюджету, стабільності податкової системи, динаміки індексу споживчих цін, передбачуваного рівня валютного курсу, сальдо платіжного балансу, що сприятиме посиленню конкурентоспроможності економіки. Подальший розвиток підходів щодо розробки податкової політики надасть можливість підвищити ступінь адаптивності впливу оподаткування на соціально-економічне середовище та якісний рівень керованості державними фінансами. В процесі формування та реалізації фінансової політики, необхідним є забезпечення умов для відновлення довіри суб'єктів економічних відносин до фінансової системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку державного фінансового регулювання можна назвати праці

А. Афонсо, Дж. Б'юкенена, В. Нордхауса [6], П. Самуельсона [6], Дж. Стігліца. Питання державної фінансової політики досліджуються у працях вітчизняних вчених: Т. Канєвої [1; 3], Л. Лисяк, А. Мазаракі [3], В. Макогон [9], І. Луїної [5], І. Лютого [7], М. Пасічного [1; 10], В. Сіденка [4], В. Федосова [2], І. Чугунова [1; 3; 4; 8—10], С. Юрія [2] та інших.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розкриття напрямів державного фінансового регулювання в умовах економічних перетворень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Державне фінансове регулювання є одним з вагомих інструментів впливу на соціально-економічний розвиток країни. Забезпечення цілеспрямованого впливу на темпи та якість економічного зростання потребує формування відповідної системи фінансового регулювання, спрямованої на управління результатами на основі удосконалення інституційного забезпечення фінансово-економічних перетворень. Важливими завданнями в умовах трансформаційних перетворень є проведення ефективної бюджетно-податкової політики, підвищення рівня прозорості бюджетного процесу. Зазначене надасть можливість підвищення інвестиційної складової вітчизняної економіки та збільшення обсягу податкових надходжень до бюджету, реформування податкової системи та використання податкового потенціалу територій для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Разом з тим, важливо не тільки оптимізувати використання податкового потенціалу територій, а й створювати сприятливі умови для зростання економічної активності суб'єктів господарювання та економіки в цілому, у тому числі за рахунок запровадження принципів транспарентності суб'єктів податкових правовідносин, відновлення довіри між платниками податків та державою.

Проблеми підвищення ефективності державного фінансового регулювання зумовлюють необхідність визначення теоретико-методологічних засад, напрямів розвитку та трансформації фінансово-економічних відносин із врахуванням зарубіжного досвіду. Необхідність державного фінансового регулювання зумовлена тим, що за будь-якого типу економічної системи основним призначенням держави є забезпечення фінансовими ресурсами тих потреб, які не можуть бути задоволені через ринковий механізм, тобто через попит і пропозицію, а також особисто кожним громадяни-

ном з огляду на відповідні причини. До них належить зокрема, структурна перебудова економіки, захист навколишнього середовища, оборона, правопорядок, соціальна підтримка малозахисених верств населення, проведення фундаментальних наукових досліджень, охорона здоров'я тощо. Виходячи з цього, держава будує свою фінансову політику, основним завданням якої є пошук оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів із метою забезпечення зростання матеріального виробництва й добробуту населення. Для побудови такої моделі треба визначити рівень втручання держави у господарську діяльність виробничих структур і рівень зобов'язань держави в питаннях соціального забезпечення своїх громадян. Від цих факторів залежить, яка частка валового внутрішнього продукту має зосереджуватися у фінансових інституціях, створюваних державою.

Зміст соціальної функції державних фінансів полягає в формуванні соціальної безпеки людини та забезпечення цілісності та стабільності розвитку суспільства. У реалізації соціальної функції держави призначення доходів і видатків державного бюджету полягає у формуванні і структуруванні державних фінансових ресурсів з метою забезпечення базових параметрів життєдіяльності особи і суспільства. Соціальне призначення трансфертів, що передаються з державного бюджету місцевим бюджетам, полягає у забезпеченні цілісності національного соціуму, соціальної злагоди і стабільності у суспільстві шляхом розподілу суспільних фінансових потоків та суспільних благ за регіонами країни для збалансованого соціально-економічного та культурного розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому. Державні цільові фонди покликані забезпечити функціонування системи соціального захисту осіб, які тимчасово чи постійно потребують особливої підтримки з боку суспільства, що дає кожному члену суспільства можливість вільно розвиватися і реалізовувати свої здібності, а також сприяє підтриманню у суспільстві соціальної злагоди та стабільності. Важливим методологічним чинником є визначення принципів організації та функціонування державних фінансів, що дозволяє виявити напрями впливу фінансів на розвиток державного сектору економіки, виробити критерії його функціонування [1].

До основних принципів функціонування системи державного фінансового регулювання слід віднести єдність законодавчої та нормативної бази; відкритість та прозорість; роз-

межування повноважень; цільова орієнтованість; науковий підхід до реалізації намічених цілей; економічність і раціональність; керованість фінансовими потоками на централізованій основі. Досягнення цілей задається стратегією розвитку. Фінансова стратегія визначає можливість збалансованого управління вартісною оцінкою матеріально-технічних засобів і грошовими ресурсами, якими володіє державний сектор економіки. Особливе значення має визначення ролі фінансів в реформуванні економіки, яка може бути зведена до завдань: економічної стабілізації; адаптації до ринкових перетворень; стимулювання інвестиційної активності. Таким чином, сутність державних фінансів полягає в фінансово-економічних відносинах, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту і частини національного багатства, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів держави та використанням їх для покриття витрат, необхідних для виконання державою і місцевими органами влади своїх завдань та функцій.

Призначення державного фінансового регулювання полягає в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни та добробуту громадян за допомогою різних фінансових інституцій. Реалізація основної мети суспільного розвитку — створення умов для забезпечення безпеки і гідного життя громадян передбачає в сфері державних фінансів досягнення збалансованості між соціальними зобов'язаннями органів державної влади та їх можливостями мобілізації фінансових ресурсів як на державному, так і на місцевому рівні. Розробка середньострокового прогнозу фінансової політики країни має бути спрямованою на вирішення таких завдань: зниження рівня інфляції, підтримка стабільного курсу національної грошової одиниці, підвищення рівня ліквідності банківської системи, зменшення ступеню впливу економічних ризиків на функціонування фінансових ринків, посилення фінансової стійкості бюджетної системи, покращання дієвості структурних перетворень фінансової системи, удосконалення системи управління державними фінансами, стимулювання заощаджень населення та їх подальша трансформація у інвестиції в реальний та фінансовий сектор економіки. Інституційні засади формування державної фінансової політики визначаються відповідними нормативно-правовими актами, які направлені на забезпечення виконання покладених завдань та функцій державними органами управління та органами місцевого самовряду-

вання, а також визначають ступінь та порядок їх взаємодії та координації.

Механізм формування вітчизняної державної фінансової політики постійно вдосконалювався, поступово адаптуючи свою інституційну структуру до соціально-економічного стану. В умовах трансформації економіки вагомими пріоритетами бюджетної політики стали забезпечення збалансованості бюджетної системи, оптимізація видаткової частини бюджету та кількості бюджетних програм, покращання добробуту населення, підвищення дієвості управління державним боргом. Факторами зниження рівня макроекономічної стабільності є зростання боргового навантаження на бюджет, девальвація національної грошової одиниці, недостатній рівень відповідності між соціальними зобов'язаннями держави та можливостями їх фінансового забезпечення. Процеси відновлення економічного зростання потребують проведення виваженої та збалансованої бюджетної політики, чого можна досягти із встановленням низки бюджетних обмежень, дієвою співпрацею із міжнародними фінансовими організаціями та реалізацією інституційних реформ в економіці.

Пріоритетним напрямом податкової та бюджетної політики країни є підвищення ефективності управління бюджетними коштами, збалансованості бюджетів усіх рівнів, фінансової самостійності місцевого самоврядування. З огляду на зазначене, необхідним є забезпечення дієвих перетворень механізму розподілу фінансових ресурсів між державним та місцевими бюджетами для забезпечення фінансової спроможності місцевого самоврядування, посилення податкового потенціалу територій та удосконалення системи адміністрування податків та зборів [9]. Разом з тим, суттєві відмінності податкового потенціалу в розрізі адміністративно-територіальних одиниць обумовлює доцільність та необхідність здійснення міжбюджетного регулювання з метою певного вирівнювання фінансових можливостей місцевого самоврядування для виконання власних та делегованих видаткових повноважень.

Державна фінансова політика має формуватися на основі науково обґрунтованої концепції розвитку фінансово-економічних відносин, спрямованої на створення умов для підвищення темпів економічного розвитку країни. Важливим є поглиблення економічної сутності фінансової політики як інструменту економічного зростання, подальший розвиток підходів щодо вдосконалення інституційних та методологічних засад державного фінансового меха-

нізму регулювання соціально-економічного розвитку країни на середньострокову перспективу. Зважаючи на потребу покращення якісного рівня економічного середовища для ведення підприємницької діяльності, необхідним є розвиток підходів до удосконалення податкової політики, враховуючи особливості оподаткування різних категорій платників податків. Необхідним є зменшення витрат часу платниками на формування податкової звітності та сплату податку на додану вартість і податку на прибуток. З огляду на волатильність зовнішньоекономічної кон'юнктури, спаду в галузях промисловості, доцільним є подальше спрощення порядку бюджетного відшкодування податку на додану вартість експортерам. Важливим є удосконалення податкового адміністрування в частині проведення податкового моніторингу, що дозволить посилити дієвість прогнозування відповідної групи податкових надходжень до бюджету. Процеси уніфікації податкової системи з країнами Європейського Союзу обумовлюють необхідність трансформації спрощеної системи обліку, звітності та оподаткування для юридичних осіб. Водночас у сфері стимулювання малого та середнього підприємництва актуальним є запровадження тимчасових податкових пільг новоствореним суб'єктам підприємницької діяльності [10].

Доцільним є удосконалення інституційного середовища та інструментарію бюджетного прогнозування та планування, що спрямовано на посилення результативності фінансово-бюджетної політики. З метою подальшого розвитку методологічної бази системи прогнозування бюджетних показників доцільно враховувати низку динамічних взаємозв'язків між складовими бюджетної архітектури у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту. Прогноз видаткової частини бюджету на середньостроковий період має ґрунтуватись на основі макроекономічних показників, забезпечення бюджетної збалансованості, державних цільових програм економічного та соціального розвитку з визначенням їх граничних фінансових значень.

Державне фінансове регулювання є складовою економічної політики держави, яка в свою чергу впливає на суспільний розвиток держави. В ній визначаються основні напрями розвитку економіки, загальний обсяг фінансових ресурсів, джерела, шляхи використання, розробляються відповідні механізми регулювання і стимулювання соціально-економічних процесів. Зазначена політика є комплексом державних заходів, що забезпечують ефективне

функціонування фінансової системи, стимулює економічний розвиток і створює відповідне підґрунтя для здійснення державою покладених на неї функцій і завдань. Формування та реалізація ефективної політики у сфері державних фінансів займають достатньо важливе місце у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави. На сучасному етапі економічних перетворень вагомим значення набувають дослідження щодо забезпечення фінансової збалансованості. У зв'язку з цим важливим є розкриття теоретичних засад та обґрунтування напрямів державного фінансового регулювання, сутність якої полягає в розвитку фінансово-економічних відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів держави.

Формування державної фінансової політики, у тому числі в частині регулювання бюджетних доходів та видатків, дефіциту бюджету, державного боргу, валютного курсу відбувається з урахуванням сукупності зовнішніх чинників, що спрямовано посилення інвестиційної привабливості країни для міжнародного капіталу, підвищення конкурентоспроможності національних товарів на світових ринках, дотримання рекомендацій міжнародних фінансових організацій для отримання відповідних обсягів кредитування. Вагомою причиною здійснення фінансових капіталовкладень для інвестора є максимізація прибутку в рамках виробничих і науково-технічних комплексів. Інвестори, які беруть на себе завдання здійснення оцінки ефективності вкладень, сприяють економічному зростанню, у тому числі шляхом підвищення дієвості механізму розподілу фінансово-економічних ресурсів. Державне регулювання розвитку економіки є вагомою, динамічною складовою фінансового механізму економічного зростання, що спрямований на забезпечення збалансованого розвитку реального та фінансового сектору економіки. Необхідно зауважити, що на різних етапах становлення системи фінансового регулювання ступінь впливу держави на економічні процеси був відчутно різним та супроводжувався зміною форм, методів та важелів управління економікою [3].

Податкова система країни є важливим інструментом фінансового регулювання, від важливості податкової політики значним чином залежать темпи економічного зростання, показники зовнішньоекономічної діяльності, обсяги залучення інвестиційних ресурсів, в тому числі іноземних інвесторів, пріоритети соціаль-

ної політики держави. Розвиток фінансової системи держави супроводжується постійним удосконаленням механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку, структурними перетвореннями податкової системи, посиленням дієвості регулюючої функції податків, покращанням якісного рівня планування податкових надходжень. Вагомим завданням реалізації механізму податкового регулювання є створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та забезпечення формування необхідного обсягу доходної частини бюджету для реалізації поставлених завдань. Ефективність функціонування податкової системи певною мірою визначається рівнем поєднання та узгодженості фіскальної та стимулюючої складової. Вагомим завданням податкового регулювання як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави.

Розвиток суспільства на даному етапі вимагає використання бюджетної політики як дійового інструменту державного регулювання економічних та соціальних відносин. Важливим є визначення пріоритетів бюджетної політики, у тому числі на середньострокову перспективу виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни, удосконалення державного регулювання у сфері формування доходів бюджету, планування та використання видатків бюджету, міжбюджетних відносин, що підвищить рівень ефективності функціонування економічної та бюджетної системи в цілому. Бюджетна політика, що реалізується через систему бюджетних механізмів забезпечує бюджетну рівновагу та ефективний вплив на соціально-економічні процеси. Бюджетний механізм та реалізація відповідної політики у сфері державних фінансів із використанням регулюючих можливостей бюджету є вагомими інструментами впливу держави на розвиток економіки, забезпечення необхідного рівня соціальних стандартів. Особливо вагомого значення набуває бюджетний механізм за умови трансформаційних перетворень економіки та необхідності її стабілізації в умовах фінансово-економічної рецесії. Економічна сутність бюджетної політики в якості інструменту регулювання економічного розвитку полягає у використанні бюджетної архітекτονіки, яка визначається оптимальними співвідношеннями між елементами бюджетної системи для впливу на динаміку економічного зростання [4].

Зміст соціальної функції державних фінансів полягає в формуванні соціального захисту людини та забезпечення цілісності та стабільності розвитку суспільства. У реалізації соціальної функції держави призначення доходів і видатків державного бюджету полягає у формуванні і структуруванні державних фінансових ресурсів з метою забезпечення базових параметрів життєдіяльності громадянина і суспільства. Соціальне призначення трансфертів, що передаються з державного бюджету місцевим бюджетам, полягає у забезпеченні соціальної злагоди і стабільності у суспільстві шляхом розподілу фінансових ресурсів за регіонами країни для збалансованого соціально-економічного та культурного розвитку як територій, так і країни в цілому. Державні цільові фонди покликані забезпечити функціонування системи соціального захисту осіб, які потребують підтримки з боку суспільства. Важливим методологічним чинником є визначення принципів функціонування державних фінансів, що дозволяє виявити напрями впливу фінансів на розвиток державного сектору економіки, виробити критерії його розвитку [8].

Вітчизняний ринок фінансових послуг потребує подальшої розбудови своєї інфраструктури, проте певні складові ринку є доволі розвинутими, що проявляється зростаючою кількістю надання відповідних послуг. Водночас економічна рецесія, значним чином, вплинула на фінансовий стан банків та небанківських фінансових установ, що відобразилось на зниженні довіри до фінансових інститутів. Сучасні тенденції розвитку цього ринку обумовлюють необхідність підвищення дієвості та адаптивності системи державного регулювання, що направлено на посилення захисту прав інвесторів, використання міжнародних стандартів та принципів регулювання. Посилення інституційної спроможності державних фінансових інститутів, підвищення рівня прозорості їх діяльності сприятимуть зростанню функціональної ефективності системи регулювання ринку фінансових послуг.

Фінансовий ринок є однією з важливих складових фінансово-економічної системи країни, що інтегрує економічні та фінансові відносини. З урахуванням сучасного стану вітчизняної економіки наявні проблеми фінансового ринку, соціально-економічні тенденції його функціонування та державного регулювання, пошук оптимальної для даного етапу розвитку моделі вимагають створення належних методологічних та інституційних засад для його розвитку з урахуванням потреб та інтересів сусп-

ільства. Фінансовий ринок відображає сукупність економічних відносин, які забезпечують мобілізацію і перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів суб'єктів господарювання, банківських установ, небанківських фінансово-кредитних інститутів, держави і домогосподарств шляхом здійснення операцій з купівлі-продажу фінансових інструментів, зокрема цінних паперів та інструментів грошово-кредитного ринку. Ефективне функціонування фінансового ринку забезпечує його інституційна структура. Фінансові інститути як організації, що акумулюють тимчасово вільні фінансові ресурси, регулюють доступ до них економічних агентів: домогосподарств, суб'єктів господарювання та держави на основі взаємодії попиту та пропозиції, визначають принципи їх використання. Банківські фінансові інститути посідають вагоме місце в усіх сегментах фінансового ринку. Роль банків на фінансовому ринку визначається їх можливостями залучати тимчасово вільні кошти та спроможністю ефективно використовувати акумульовані фінансові ресурси для задоволення фінансових потреб реального сектору економіки. З метою забезпечення ефективного функціонування фінансового ринку, необхідно провести низку заходів, які призведуть до підвищення конкурентоспроможності небанківських фінансово-кредитних інститутів, зокрема посилити захист прав споживачів фінансових послуг, запровадити преференції з оподаткування фінансових установ, лібералізувати умови заснування фінансових інститутів з одночасним посиленням їх відповідальності за здійснену діяльність. Державне регулювання фінансового ринку являє собою взаємопов'язану систему форм, методів та інструментів впливу на учасників фінансового ринку з метою забезпечення єдності й сприятливих умов для розвитку та функціонування фінансового ринку з врахуванням інтересів споживачів, що в цілому спрямовано на покращення інвестиційного клімату в країні. Фінансовий ринок характеризується недостатністю чітких традицій та правил функціонування, що зумовлює необхідність розробки концептуальних підходів до побудови ефективного механізму державного регулювання фінансового ринку, яке має забезпечувати покращення інвестиційного середовища, захист інтересів споживачів фінансових активів, прозоре ціноутворення, усунення системних ризиків, діяльність фінансового ринку як механізму економічного розвитку. Для удосконалення державного регулювання фінансового ринку доцільним є проведення оцінки ефек-

тивності діяльності регулятивних органів, що надає можливість відслідковувати стан системи державного регулювання в країні з урахуванням дотримання інтересів суб'єктів фінансового ринку. Розвиток фінансового ринку залежить від ступеня розвитку його інститутів. Фінансові інститути забезпечують ефективне функціонування ринкового механізму, гарантують інвесторам прибуткове вкладення залучених у них коштів в фінансові активи [3].

Вагомими умовами інтеграції вітчизняного фінансового ринку в світовий фінансовий ринок є макроекономічна стабільність; транспарентність та передбачуваність фінансової політики, узгодженість її напрямів; адаптивність вітчизняної моделі фінансового ринку основним тенденціям розвитку світового фінансового середовища; подальша лібералізація фінансового ринку; вдосконалення системи регулювання фінансового ринку; збалансований розвиток всіх сегментів фінансового ринку. Формування ефективного фінансового ринку потребує спрямування економічних перетворень в країні на посилення конкурентоспроможності вітчизняних фінансових інститутів, підвищення рівня їх капіталізації; переорієнтація попиту суб'єктів господарювання на внутрішні джерела фінансових ресурсів та активізація діяльності інституційних інвесторів; формування сприятливих передумов для появи дієвих фінансових інструментів і послуг; впровадження відповідних механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів. Важливим є розробка інституційних засад механізму державного регулювання фінансового ринку, які ґрунтуються на сукупності форм, методів та інструментів впливу регуляторів на функціональні та інфраструктурні інститути фінансового ринку, що сприятиме підвищенню якісного рівня відповідної державної фінансової політики та забезпеченню сприятливих умов функціонування фінансового ринку з урахуванням динаміки основних показників економічного середовища та інтересів споживачів фінансових послуг.

ВИСНОВКИ

Державна фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення своєчасної адаптації фінансових механізмів до динамічних змін внутрішнього та зовнішнього економічного середовища. Система фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання

та використання валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб суспільства. Важливим є реалізація вираженої, послідовної та системної фінансової політики використовуючи бюджетні, податкові, грошово-кредитні, страхові інструменти та важелі. З урахуванням економічних тенденцій, пріоритетним напрямом бюджетної політики є підвищення ефективності видатків бюджету. Реалізація зазначеного потребує проведення структурної оптимізації видаткової частини бюджету, забезпечення збалансованого розподілу бюджетних коштів між рівнями бюджетної системи. Подальше впровадження механізмів надання суспільних послуг, за участі недержавних організацій, сприятиме підвищенню їх якості та зростанню конкуренції. Необхідним є розвиток інструментів програмно-цільового методу, удосконалення державного фінансового контролю та посилення відповідальності за порушення у фінансово-бюджетній сфері. В процесі планування бюджету слід врахувати результати реалізації державних цільових програм за минулий період. Крім того, варто удосконалити механізм оцінки ефективності видатків бюджету за участі центральних органів державного управління, які формують фінансову політику. Фінансово-бюджетна політика повинна враховувати низку завдань, які стоять на певному етапі розвитку суспільних відносин, що обумовлює необхідність поглиблення методологічних засад її формування. За умов рецесії та фінансової нестабільності держава відіграє вагому роль у забезпеченні відновлення економічного зростання шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення видатків бюджету на розвиток людського капіталу, модернізацію інноваційної та соціальної інфраструктури. Доцільним є стимулювання інвестиційного й споживчого попиту за рахунок активізації фінансової складової суспільного розвитку з урахуванням часових лагів і ступеня дієвості відповідних економічних заходів. Подальше удосконалення бюджетно-податкової політики має здійснюватися з урахуванням провідного зарубіжного досвіду, можливостей його адаптації до вітчизняної моделі соціально-економічного розвитку та інституційної спроможності державних органів регулювання. Податкова політика в розвинутих країнах є, переважно, ациклічною, натомість у країнах з трансформаційною економікою — проциклічною. Бюджетно-податкова політика має сприяти розвитку інституційних секторів економіки, підвищенню рівня фінансової стійкості системи державних фінансів. Пріоритетними напря-

мами бюджетної політики країни є посилення відкритості та публічності розміщення державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення дієвості системи соціального захисту населення, зниження вагових показників видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Важливим є методологічне вдосконалення механізму середньострокового прогнозування показників надходжень податків та зборів до державного і місцевих бюджетів. На даний час державне фінансове регулювання країни формується в умовах соціально-економічної політики, яка виходить з необхідності рівноправної участі держави у світових економічних і фінансових відносинах, підвищення якості державних суспільних послуг, що вимагає реалізації стратегії економічного зростання на якісно новому інституційному рівні. Необхідно вживати заходи, спрямовані на підвищення рівня збалансованості і прозорості бюджету, ефективності використання бюджетних коштів, удосконалення міжбюджетних відносин, забезпечення якісного виконання бюджетів усіх рівнів, здійснення дієвого державного фінансового контролю для посилення впливу бюджетної системи на соціально-економічний розвиток суспільства. Бюджетна політика у сфері видатків, відповідно до поставлених завдань і цілей має інерційний характер у частині соціальних видатків бюджету та видатків на обслуговування державного боргу. Рівень інституційного середовища характеризує якість взаємодії і координації фіскальної й монетарної політики країни, регулятивні можливості та ступінь впливу фінансових інструментів і важелів на процеси економічного розвитку та соціальну стабільність. Необхідною передумовою реалізації дієвої бюджетної політики є забезпечення конвергенції моделей фінансового стимулювання та обмежень. Інституційний аспект координації складових фінансової політики пов'язаний із взаємодією державних органів управління. Трансформаційні перетворення обумовлюють необхідність формування системи державного фінансового регулювання із визначенням індикативних значень очікуваних результатів, що сприятиме забезпеченню збалансованості та узгодженості пріоритетів суспільного розвитку.

Література:

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг.

ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

2. Бюджетна система / за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 871 с.

3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг.ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.

4. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації / В.Р. Сіденко, М.І. Скрипниченко, В.С. Пonomаренко, І.Я. Чугунов та ін.; за ред. В.Р. Сіденка. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 648 с.

5. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації: монографія / за ред. І.О. Луніної; Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2014. 296 с.

6. Самуельсон Пол Э., Нордхаус Вильям Д. Экономика. 19-е изд.: пер. с англ. М.: Вильямс, 2015. 1360 с.

7. Фінанси / за ред. І.О. Лютого. К.: Ліра-К, 2017. 728 с.

8. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни / І.Я. Чугунов // Казна України. 2014. № 6. С. 25—28.

9. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5—18.

10. Chugunov I.Y., Pasichnyi M.D. Fiscal policy for economic development. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 54—61.

References:

1. Chuhunov, I.Ya. Kanieva, T.V. and Pasichnyj, M.D. (2018), Biudzhethno-podatкова polityka u systemi rehuliuвання ekonomiky [Fiscal policy in the system of regulation of the economy], Hlobus-Press, Kyiv, Ukraine.

2. Fedosov, V.M. and Yuriy, S.I. (2012), Biudzhethna systema [The budget system], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

3. Chuhunov, I.Ya. Pavelko, A.V. Kanieva, T.V. and Mazaraki, A.A. (2015), Derzhavne finansove rehuliuвання ekonomichnykh peretvoren' [State financial regulation of economic transformations], Kyivs'kyj natsional'nyj torhivel'no-ekonomichnyj universytet, Kyiv, Ukraine.

4. Sidenko, V.R. Skrypnichenko, M.I. Ponomarenko, V.S. and Chuhunov, I.Ya. (2017), Instytutsijna transformatsiia finansovo-ekonomichnoi systemy Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Institutional transformation of Ukraine's financial and economic system in the context of globalization], Kyivs'kyj natsional'nyj torhivel'no-ekonomichnyj universytet, Kyiv, Ukraine.

5. Lunina, I.O. (2014), Rozvytok derzhavnykh finansiv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Development of public finances of Ukraine in the conditions of globalization], In-t ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

6. Samujel'son, P.Je. and Nordhaus, V.D. (2015), Jekonomika [Economics], Vil'jams, Moscow, Russia.

7. Liutyj, I.O. (2017), Finansy [Finance], Lira-K, Kyiv, Ukraine.

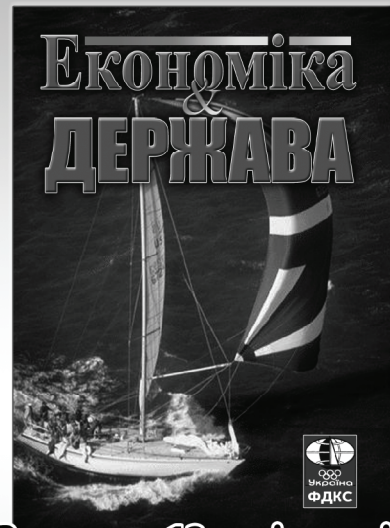
8. Chuhunov, I.Ya. (2014), "Budget relations in the system of socio-economic development of the country", Kazna Ukrainy, vol. 6, pp. 25—28.

9. Chuhunov, I.Ya. and Makohon, V.D. (2018), "Budget strategy in the context of economic transformation", Visnyk KNTEU, vol. 5, pp. 5—18.

10. Chugunov, I.Y. and Pasichnyi, M.D. (2018), "Fiscal policy for economic development", Naukovyj visnyk Polissia, vol. 1 (13), no. 1, pp. 54—61.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2019 р.

Науково-практичний журнал
«ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»



Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових

видань України з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73